

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Megjelenik minden hónapban.

Tizenharmadik évfolyam. IX. füzet.

September 1874.

Előfizetési díj egy évre: azok számára kik az „Országos Erdészeti-Egyesületnek“ nem tagjai 8 frt; tagok számára az évi 5 frt alapítványi kamat, vagy érdejbeküldése mellett csak 3 frt.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapestben, a várban, Disz-tér 12. sz. a. I. em. Mérsékelt díjért mindennemű hirdetések közöltnek.

Válasz a lajtán-tuli kiállítási tanulmányokban foglalt erdészeti tévedésekre.

Miklitz Róbert cs. kir. orsz. főerdőmester ur, „Az erdészet a bécsi világkiállításon“ című és közelebről megjelent könyvben, mely e lapok f. évi VII. füzetében is bár röviden, de érdeme szerint lett ismertetve, a vizen való faszállításról szóló közleményében (66. és 67-ik oldalon) a mozgó-kötésű tutajozásnak hazánkban történt meghonosítását, s nemkülönben az erdélyi erdészeti állapotok statisztikai megismertetését oly roszaló módon írta le, hogy alulírott, mint a kinek mindezen viszonyok létesítésére, főleg Erdélyt illetőleg nem csekély befolyást volt alkalmam gyakorolhatni, indittatva látja magát a nevezett cs. kir. országos főerdőmester urnak többféle kételyeire kellő felvilágosítással szolgálni azért, miszerint alkalmam legyen meggyőződni arról, hogy ezen általa tulságosan drágának és kétes eredményűnek mondott tutajozási mód csakis beható tanulmányozások és érett megfontolás után lett nálunk elfogadva.

Különben a cs. kir. főerdőmester ur értekezésében olyanokat állít, s olyféléken kétkedik, hogy mindazokból önként azon következtetést lehetne vonni, miszerint a mozgó-kötésű hosszútutajozást, melyről mellesleg mondva, e lapok folyó évi I. füzeté is alaposan tájékozó ismertetést ad, tényleg nem igen ismeri, s hogy azt vagy az Ybs melletti Weidhofenben, vagy Máramarosban a Talaboron tanulmányozta, de tulajdonképeni hazájában a Kinczingen és a Nekáron épenséggel nem észlelte; minthogy ellenkező esetben legkisebb kételye is eloszlott volna, arra nézve, hogy a fa a közönséges tutajokkal már nem is járható leghátsóbb völgyzárlatokból is kitutajozható, és nem állithatta volna oly határozottan, hogy a tutajozás ezen módjához okvetlenül oly vízszabályozási és berendezési munkálatok szükségeltetnek, melyeknek költségei a közönséges tutajozással járó hasonnemű költségeket nagyban túlhaladják.

Mindenekelőtt is bátran biztosíthatom a t. cs. kir. országos főerdőmester urat, miszerint sohasem állott a magyar kir. kormány szándékában a mozgó-kötésű tutajozást oly vidékeken is meghonosítani, a melyekben a kötött guzszsral való, vagyis öregebb módu tutajozás már legrégibb idők óta elismert kedvező eredménnyel üzetik, mint például: a Liptóban, Máramarosban vagy a besztercebányai kerületben, hol egyuttal elég-séges tutajozó személyzet is áll rendelkezésére, úgy, hogy annak igénybevétele mellett az évenként termeltetni szokott tutajfát fennakadás nélkül így is biztosan leszállítani képes; arról is meg lehet győződve a t. főerdőmester ur, hogy Erdélyben is a tutajozás mindkét módja beható tanulmányozás és sokszoros kísérletek tárgyát képezte, mielőtt az alább felsorolandó felette fontos okoknál fogva a mozgó-kötésű hosszútutajozás módja választatott.

Az avatatlan legénységgel Máramarosban fogatosított hosszútutajozási kísérleteket pedig tán csak nem fogja a főerdő-

mester ur annak bizonyosságául tekinteni, hogy a hosszútutajozás az ottani vidéken a minden tekintetben megfelelőnek ismert régi tutajozási mód helyett csakis azon előszeretetből szándékoltatott alkalmazásba vétetni, melylyel minden uj találmány iránt az emberek nagy része viseltetni szokott?

Oly kísérlet volt ez is csak, mint a milyenek a szállítás más nemeiben is megtétetnek, s a kötött gúzszaal való tutajozási módnak további fennállása már magában is elég bizonyítéka a magyar kir. kormány azon szándékának, miszerint ezen tutajozási módot megváltoztatni nem kívánja.

Ha ellenben a főerdőmester ur Erdélyt, s annak a legkedvezőtlenebb vizesésekben bővelkedő vizi utait megismerhette, s azon kedvező eredményről közvetlenül a helyszinén meggyőződhetett volna, melyet a mozgókötésű hosztutajozás 3 évnvi csekély idő lefolyta alatt felmutathat, nem kétkedünk, hogy ez esetben ítélete is egészen más leendett, s hogy a két tutajozási mód összehasonlításánál nem alkalmaz oly mértéket, mely a viszonyoknak határozott eltéréseinél fogva egyáltalában nem alkalmazható.

Midőn a magyar kir. kormány 1870-ik évben az erdélyi államerdők berendezését elrendelé, azokban jelentéktelen tűzifatömegeknek leusztatásán kívül, még a fenyőállaboknak legcsekélyebb kihasználása sem volt folyamatban, s hogy azok általában véve üzemen kívül állottak.

Az erdőket csak igen keskeny, s legfeljebb málhahordó állatok által járható, közönségesen a hegygerinczen vezetö utakon lehetett megközelíteni, míg a völgyekbe rendesen csak gyalog járva, a legnagyobb fáradsággal lehetett behatolni.

A tutajozó vizi utak, széltörések, szikladarabok, s árvizek által gyakran 4, egész 5 ölnyi magasságra feltorlasztott vészfák által elzárva, még a közönséges tűzifa usztatásra sem voltak használhatók.

Ezen akadályokon kívül azok lejt-viszonyai lehetőleg legkedvezőtlenebbeknek mutatkoztak, s $4^0/0$ -nyi eséseket még a főpatakokon is gyakran lehetett találni, míg a mellékvizek esése 600, egész 800 ölnyi távolságban 6, egész $8^0/0$ -nyi lévén, az azokon való tutajozás majdnem kivihetetlennek tűnt fel.

Az erdők bensejében sehol hajlék, a hol az embert az éjszaka utolérte, ott azt Isten szabad ege alatt töltötte el, s a fölött azon kellett elmélkednie, vajjon honnan lesz az ujonnan beköszöntő napra szükséges élelem beszerezhető.

Favágóknak, vagy tutajosoknak az egész környéken legkisebb nyoma sem volt, s mindent ugyszólván az ős-állapotból kellett előteremtteni, és pedig jártas idegen munkások segítségével, s főtekintettel arra, hogy ezek által egyuttal elegendő számú belföldi munkás is megfelelően betanítassék, s ez által a jövőre nézve olcsóbb munkaerő képeztessek, melynek okszerű felhasználása egyedül nyújtott kilátást arra, hogy a romlásnak kitett nagymérvű fakészletek tényleg hasznosíthatók legyenek.

Ily erdők berendezését magától érthetőleg nem szabad összetévesztetni egy oly vidék erdőségeinek berendezésével, a hol elegendő számú, jól begyakorolt erdőmunkás áll rendelkezésre, melyben a szállítások bizonyos módjai már régóta meghonosodtak, vagy a hol legfeljebb az egyik vagy másik mellékvölgyecske utólagos berendezése forog szóban, mint például a Máramarosban, mely vidéket a főerdőmester ur olyannyira szereti összehasonlításai tárgyául választani.

Az elvadult, a művelés legkisebb nyomát is nélkülöző ős-erdőkben a legrosszabb munkásnak is tulságos bért kellett fizetni, s az élelmezés nehézségeinél fogva is oda kellett törekedni, hogy a lehetőleg legcsekélyebb számú munkaszeméllyel a telhetőleg legtöbb munka végeztessék.

Mindenekelőtt a kelendőségi viszonyokra való figyelemmel

a különösen kedvező fekvésű, s körülbelül 40.000 hold kiterjedésű szászsebesi erdőségek lettek berendezve.

Ezen erdők Szászsebes városától délfelé fekszenek, s a 6800 lábnyi magasságu Csintzel, meg a 6600 láb magas Vurvului-petru hegységek délnyugoti és zagyla meg csillámpala közötti lejtőit foglalják el, melyeket még a legmagasabban fekvő csúcsokon is mély és üde agyagtalaj fed.

A mellékvölgyek lejtői nem igen meredek, széles domborodott gerincekkel birnak, a fővölgybe azonban rendesen igen meredeken esnek be, mely körülmény a fakihozatalt tetemesen nehezíti és drágítja.

A lúczfenyőállatok 3200 lábnyi magasságban kezdődnek; eleinte a jegenyefenyővel vegyítve, nem sokára már tisztán találhatók, s 5400 lábnyi magasságig terjedvén, ott habár csak rövidnövésű, de mindamellett mégis használásra alkalmas zárt állatokat képeznek.

A Sebes vizének s mellékpatakjainak folyása az őshegységek sajátos képződésének megfelelőleg lépcsőzetes menetű, annyira, hogy az alig $2\frac{30}{100}$ -nyi eséssel bíró szakaszokat 500, egész 800 öl hosszú hegyzúhamok váltják fel, melyekben a vadzúham $7\frac{90}{100}$ -nyi esés mellett kőgörgetegeken át rohamos sebességgel folyik le.

Ehez járul még azon további már fennebb érintett nehézség is, hogy rakhelyeket még a fővölgyben mértföldnyi távolságra nem találhatni, s a hegylejtők a völgy alján szakadozott, meredek 300—400 lábnyi magas oldalokat képeznek.

A tavaszi, vagy tulajdonképeni hóvizeknek lefolyási ideje májusba esik, s rendesen junius-hó elején már elannyira lefolyt, hogy ekkor a rendkívüli esések daczára, ismét a tutajozáshoz lehet látni.

A viz a kedvezőbb szakaszokon 5, egész 6 lábnyi, a zúhamokban pedig 8, egész 12 lábnyi sebességgel halad.

Ezen, részint a hegyalakzat, részint a déli fekvés által előidézett különleges vizállási viszonyok, indították az erdőkinestárt arra, hogy az évi fatermés egy részét mint fűrészrönköket a tavaszi vizeken, a másik megközelítőleg 50% -ot tevő részét pedig mint tutajfát a vízfogókban, gátakban gyűjtött víztömegek segélyével tutajozás útján a nyári idényben szállitassa le.

E célból a folyó szabályozása, s két vizgát építése még 1870-ik év előtt kezdetett meg, s az arra következő év elején be is fejeztetett.

A legelső fa a Bisztra nevű mellékvölgyben vágatott, mely Szászsebestől körülbelül 5 mértföldnyi távolságban a fővölgy jobb oldalán a Szászsebes vizébe nyílik. Ezen ponttól megközelítőleg 1 mértfölddel feljebb fekszik a 7800 köb-öl vizet felfogó ugynevezett „Frigyes vízfogó“.

Ezen, körülbelül 4000 hold lúczfenyőerdőtől borított völgynek vizállása még a nyári időszakon át is másodpercenként 60 köblábat tesz, esése azonban mindjárt a vízfogón alul is 5% , mely azonban $\frac{6}{8}$ -ad mértföldnyire lejjebb 3% -re apad, 1200 öllel alantabb pedig egy zuhamot képez, melyet a munkások ott közönségesen „Czuroj“-nak neveznek, ezután ismét $7-8\%$ -nyi esésbe megy át, mely 500 öllel lejjebb 4% -ra apad, a fővölgybe való kiömlésénél pedig 3% -ot tesz.

A Sebes vizének esése a Bisztra torkolatától a nagy vizzuhamig mérsékelt, s alig tesz 1% -ot, innen kezdve alább azonban 1000 ölnyi távolságra ismét 5% -ra nő, e mellett a patak számtalan rövid kanyarulattal bir, s partjait meredek sziklafalak képezik, mi által a kötött tutajok szállitása annál nagyobb veszélylyel járna, minthogy e szakaszon több lábnyi magasságu zuhamok is léteznek. A fönnebb említett vizzuhamtól kezdve egészen azon pontig, a hol a fővölgy a lapályba nyílik, a viz esése ritkán marad 3% -on alul, gyakran azonban 5,

egész 60/0-ot is tesz, vize másodpercenként még mindig 6, egészen 7 lábnyi átlagos sebességgel halad.

Hogy a Bisztra völgyében levő kisebb vizzuham járhatóvá tétessék, egész hosszában 43, átlagosan 3'-nyi magas völgy zárfal építtetett, miáltal a patak medre lépcsőzetes alakot nyert, s a víz rohamossága mégis némileg apasztatott.

Az ugynevezett „nagy zuhamban“ nagyobb mérvű szirt-repesztéseknek, s a medertalp kiegyengetésének kellett fogamatosítani, a kanyarulatok kiálló ékei elhárító védfalak által födettek, tulságosan széles, és sekély mederrészeken pedig a víz szűkebb mederbe szoríttatott. Nyolcz teljesen járhatatlan helyen egyidejűleg tutaj-áteresztő csatorna építtetett, a malom-árkok nyílásai pedig zárkapukkal láttattak el.

Mindezen szabályozási munkák kivételével egyidejűleg döntetett a Bisztra völgyében az első fa is, mely utóbbi munka kizárólag csak máramarosi erdőmunkásokra bízott, kik közül 12 egyszersmind igen ügyes s vakmerő tutajos is volt.

Midőn azonban az ejtett tutajfákat az igen meredek hegyoldalokon a fővölgybe kellett leeregetniök már nem tudtak boldogulni, s a leszállítandó fatömeg 400/0-ánál többet oly módon zuztak össze, hogy az épületi s haszonfára egyáltalában már nem is volt többé alkalmas, s 2000 drb szálfából alig maradt csak egynehány, mely a 9 ölnyi hosszáságot elérte volna.

A mint tervezve is volt, ezen szálfa részben ugynevezett féltutajokban szállíttatott le, melyek elől léczek és szögek által szilárdan összekötve, hátulsó végökön azonban csak guzszsallazán összefűzve valának.

A víz rohamossága és a nagy kanyarulatok végett minden egyes talpnak előlhaladó része 2 összekötő lécczel erősen összeköttetett, s minthogy a talpnak ezen részén felállított egyes ember, azt kormányozni semmikép sem volt képes, elől két, hátul pedig egy kormány alkalmaztatott, s így minden egyes

talp, melynek faköbttartalma csak ritkán haladott túl 320 köblábat, három tutajzó által szállítatott.

Szó sem lehetett itt arról, hogy a tutajok, úgy a mint ez a Máramarosban szokásos, teherrel rakathattak volna meg; mert ha a talpon átsapó hullámok nem hozták volna is ezen tehert rendetlenségbe, ez a talpnak a szirtekhez és kövekhez való gyakori ütközése alkalmával mindenesetre bekövetkezett volna, s a tutajosok élete is folytonos veszélynek lett volna kitéve.

Ha valami nagyobb baj, vagy szerencsétlenség nem állott be, akkor ezen tutajok a 3000 ölnyi hosszáságú bisztravölgyi utjukat 15 percz alatt haladták meg, 10 talp közt azonban alig 6 érkezett le fennakadás nélkül, míg a többi rendesen szétzuzatott, minekfolytán ujon való összekötésük vált szükségessé, mi nem csak nagyobb költséget okozott, hanem még azon további nagyobb hátrányt is idézte elő, hogy a tutajviz a rézsut fekvő szálfák által egészen elzáratott és egy időre járhatatlan maradt, s hogy azon idő alatt, míg a széttörött tutaj ismét összeköttetett, s főleg, ha a baj a legelől haladott tutajt érte, a gátviz felhasználatlanul lefolyt.

(Folyt. köv.)

Pausinger József.

A bodzafa mint szőlőkaró.

Hogy a közönséges fekete bodza (*Samb. nigra*) nem azon erdei fák közé tartozik, melyeknek tenyésztése és mivélése az erdőgazdák különös gondját képezné, az általánosan ismert dolog; de hogy ezen cserje, — melyről főleg csak annyit tanultunk és tudunk, miszerint virága izzasztó italt ad, s a madarak kedvencz eleségül szolgáló bogyói befőzve az emberek által is élveztetnek, s végre, hogy sárgás, öregebb